

Lagutskottets betänkande

1979/80:4

med anledning av motioner om ändring av lagen om gravrätt m. m.

Ärendet

I betänkandet behandlas

dels motionen 1978/79:858 av Elvy Nilsson (s) vari yrkas att riksdagen beslutar att till 8 § lagen om gravrätt m. m. taga en bestämmelse som ålägger bouppteckningsförrättaren att i samband med bouppteckning som upptar gravrätt anmäla en av arvingarna såsom gravrättsinnehavare,

dels motionen 1978/79:1203 av Per-Olof Strindberg m. fl. (m) vari yrkas att riksdagen beslutar om ändring av lagen om gravrätt m. m. i enlighet med vad i motionen anförts.

Remissyttranden har inhämtats över motionen 858 från domstolsverket och Sveriges domareförbund samt över båda motionerna från Stockholms kyrkogårdsnämnd, Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund, Sveriges begravningsentreprenörers förbund och Begravningsföreningarnas samorganisation. Svenska kommunförbundet har beretts tillfälle att yttra sig över motionerna men har avstått från att avge yttrande.

Gällande ordning

Enligt lagen (1963:537) om gravrätt m. m. är gravrätt en form av nyttjanderätt till ett visst område på allmän begravningsplats. Upplåtelse av gravrätt får ske för viss tid, minst 15 år och högst 50 år, eller för alltid. Som bevis på upplåtelsen utfärdas gravbrev. Har gravrätten upplåtits för bestämd tid har gravrättsinnehavaren under vissa betingelser rätt till en förnyelse av upplåtelsen när upplåtelseiden gått ut. I 8 § stadgas att såsom innehavare av gravrätten skall anses den till vilken gravrätten upplåtits. När denne dör övergår gravrätten i enlighet med vad som kan ha blivit förordnat vid upplåtelsen eller senare. Finns inget förordnande övergår gravrätten till den avlidnes efterlevande make och arvingar eller den av dem som anmäls som gravrättsinnehavare. Gravrätt kan också i vissa fall överlåtas.

I 10 § finns bestämmelser om förverkande av gravrätt vid vanvård. För att gravrätten skall kunna förklaras förverkad krävs att upplåtaren förelagt gravrättsinnehavaren att sätta graven i stånd inom ett år och att denne inte efterkommit anmaningen. Föreläggandet skall delges innehavaren. Är denne inte känd eller är hans adress okänd skall kungörelsedelgivning användas. Enligt 11 § kan länsstyrelse också i vissa fall besluta att gravrätten skall upphöra.

Gravrätten ger innehavaren i princip rätt att förse graven med gravvård. Vidare gäller enligt 12 § beträffande gravvårds utseende och beskaffenhet samt övriga anordningar på gravplatsen att vad upplåtaren bestämmer skall gälla. Denne får emellertid inte meddela andra föreskrifter i dessa hänseenden än som är påkallat för att tillgodose en god gravkultur.

Tillämpningsföreskrifter till lagen om gravrätt m. m. finns i begravningskungörelsen (1963:540). I 3 § stadgas att för allmän begravningsplats skall finnas gravbok med uppgifter om bl. a. till vilka gravplatser upplåtits. Även senare gravrättsinnehavare bör antecknas om så kan ske. Enligt 4 § skall gravbrev innehålla namnet på den till vilken upplåtelsen sker, nummer på gravplatsen eller graven, tiden för upplåtelsen och övriga villkor.

Bestämmelser om bouppteckning finns i 20 kap. ärvdabalken. Bouppteckning skall förrättas av särskilda gode män och innehålla förteckning över boets tillgångar och skulder jämte vissa andra uppgifter. Någon särskild föreskrift om antecknande av gravrättsinnehav finns inte. Vid bouppteckning skall boet uppges av den som vårdar egendomen eller som annars är bäst förtrogen med boet. Är tillgångarna ej större än att de inte räcker till annat än begravningskostnader och andra utgifter med anledning av dödsfallet kan bouppteckningen ersättas med dödsboanmälan till domstol. Sådan anmälan görs av socialnämnd och behöver inte innehålla några närmare uppgifter om tillgångarna i boet.

Motionsmotiveringar

I *motionen 858* framhålls att någon anmälningsskyldighet inte föreligger då gravrätt övergår på ny innehavare och att detta förhållande kan medföra svårigheter för kyrkogårdsmyndigheterna, särskilt i fall då en gravplats inte hålls i ordning och innehavaren måste kunna nås för ett föreläggande att iordningställa graven. Enligt motionären måste en lång och tidsödande annonsering först ske och därefter ett år förflyta innan gravplatsen kan återtas. Motionären anser att problemet lämpligen kan lösas genom en föreskrift om att bouppteckningsförrättare i bouppteckningen skall anteckna en arvinge som gravrättsinnehavare.

I *motionen 1203* anförs att det är vanligt förekommande att gravrättsinnehavare tecknar avtal med kyrkogårdsförvaltning om vård av gravplats. Dessa avtal innehåller ofta en klausul med krav på gravrättsinnehavaren att denne skall medge församlingen rätt att utan gravrättsinnehavarens medgivande utföra de ändringar på gravplatsen vilka församlingen anser vara erforderliga med hänsyn till ändrad ordning för eller omläggning av kyrkogården.

Enligt motionärerna finner många människor det stötande att intrång och förändringar skall kunna göras på en grav utan att gravrättsinnehavaren lämnat sitt medgivande. En grav är ändock, fortsätter motionärerna, en plats som de flesta människor fortfarande vårdar pietetsfullt och som de önskar ha kvar i det skick som de själva eller tidigare generationer planerat den.

Gravlagen bör därför enligt motionärernas mening föras med ett tillägg om att ändring av gravplats ej må ske utan gravrättsinnehavarens skriftliga medgivande. Kyrkogårdsförvaltning bör genom kungörelse och genom skriftliga meddelanden till gravrättsinnehavare meddela vilka förändringar de önskar utföra på gravplats och inhämta gravrättsinnehavarens tillstånd därtill.

Motionärerna är medvetna om att en sådan ordning kan leda till svårigheter. Lagen kan därför lämpligen medge kyrkogårdsförvaltning att utan gravrättsinnehavarens tillstånd utföra förändringar på gravplats om svar ej gått att erhålla inom sex månader.

Vissa uttalanden under förarbetena till lagen om gravrätt m. m.

Under förarbetena till lagen om gravrätt m. m. behandlades bl. a. frågan om en anmälningsskyldighet vid övergång av gravrätt. I det till grund för lagstiftningen liggande betänkandet anförde utredningsmannen att det skulle vara önskvärt, att gravboken lämnade besked om vem som vid varje tid är gravrättsinnehavare eller att övergång av rätten infördes i boken. Någon obligatorisk föreskrift därom föreslås dock ej i betänkandet. Som skäl härtill åberopades att frågan ofta är oklar och att det i vissa fall möjligen skulle kunna i onödan framkalla tvister, om man vid gravrättsinnehavarens frånfälle krävde besked av de efterlevande vem som i fortsättningen är innehavare. Vidare hänvisades till att i förslaget till begravningskungörelse intagits en bestämmelse, att anteckning om senare gravrättsinnehavare skall göras i fall där det kan ske.

Departementschefen framhöll å sin sida (prop. 1963:141, s. 53) i specialmotiveringen till 8 § förslaget till lag om gravrätt m. m. följande

Såsom jag framhållit i samband med den allmänna motiveringen är det även vid den ursprungliga upplåtelsen många gånger ovisst, vem som är att betrakta såsom gravrättsinnehavare. Det kan därför vara svårt att i gravbrevet ange innehavaren. I princip måste emellertid såsom innehavare anses den till vilken rätten upplåtes. Detta har utsagts i förevarande paragraf. I fall, då upplåtelsen avser stoftet eller askan efter en person, som avlidit utan arvingar eller andra närstående, eller efter en okänd person, är det oegentligt att tala om någon såsom innehavare av gravrätten, men detta i praktiken sällsynta fall torde ej behöva särskilt beaktas i lagtexten.

Även om det vid upplåtelsen är klart, vem som är innehavare av gravrätten, uppkommer vid hans död frågan, vem som då inträder såsom innehavare. Utredningsmannens förslag ger, som jag förut framhållit, god ledning vid avgörandet av denna fråga, men det torde ingalunda alltid vara möjligt att direkt utpeka någon såsom innehavare; efterlämnar avliden gravrättsinnehavare make och arvingar blir dessa i regel gemensamt innehavare av gravrätten. Mot denna bakgrund har utredningsmannen ej funnit anledning föreslå någon obligatorisk skyldighet för gravrättsinnehavarens efterlevande eller andra närstående att till upplåtaren lämna besked om vem som är den nye innehavaren. Detta ställningstagande synes vara välgrundat. Även om det således ej bör stadgas vare sig skyldighet för

gravrättsinnehavarens efterlevande att meddela upplåtaren, vem som är ny innehavare, eller rätt för upplåtaren att erhålla besked i samma fråga, är det givetvis önskvärt att anmälan om övergång av gravrätt sker i största möjliga utsträckning. Uppmaning att göra sådan anmälan synes lämpligen kunna intagas i gravbrevet. Självfallet bör anmälan om ny innehavare av gravrätt antecknas i gravboken, och det kan även vara lämpligt att göra anteckning härom i gravbrevet.

Remissyttrandena

Motionen 858

Domstolsverket framhåller att det f. n. inte torde finnas någon skyldighet att i bouppteckning uppta gravrätt som tillgång eller att ange att den avlidne var innehavare av gravrätt. Det erfordras därför att en uttrycklig bestämmelse införes i ärvdabalken om att gravrätt skall antecknas i bouppteckningen för att den föreslagna bestämmelsen skall kunna ges en reell innebörd.

Domstolsverket anför att enligt gällande rätt har bouppteckningen karaktär av enskild förrättning, normalt ombesörjd av dödsbodelägarna själva med biträde av gode män som tillkallats efter fritt val. Gode männen har alltså inte utsetts av någon offentlig myndighet. Med hänsyn till att bouppteckningen i princip inte har någon rättslig verkan i dödsbodelägarnas förhållande till utomstående måste det enligt domstolsverkets uppfattning finnas starka skäl för att införa en sådan anmälningskyldighet som förslaget innebär.

Domstolsverket anser att förslaget att ålägga bouppteckningsförrättarna att anmäla en av arvingarna i boet som gravrättsinnehavare i de flesta fall skulle kunna fungera, men att det också kan innebära att en dödsbodelägare tvångsvis utses till gravrättsinnehavare. Enligt domstolsverkets uppfattning får en bouppteckningsförrättning inte anta karaktären av tvångsarvsskifte, vilket skulle medföra en principiell förändring av syftet med bouppteckningsförrättningen. Enligt domstolsverket måste – om motionsförslaget skall genomföras – ställning tas till frågan, vilken undersökningsplikt som skall åvila förrättningsmännen. *Domstolsverket* påpekar att det för arvingar kan vara oklart att den avlidne var innehavare av gravrätt och att detta kan vara särskilt troligt i de fall innehavaren inte vårdat graven och alltså anledning till förverkande kan föreligga. Dessutom måste det klarläggas hur förrättningsmännen skall förfara då det inte finns någon nära anhörig som kan ta över gravrätten.

Domstolsverket framhåller vidare att även om anmälningsplikt enligt motionsförslaget införes, måste det nuvarande kungörelseförfarandet finnas kvar. *Domstolsverket* ifrågasätter om antalet kungörelsefall skulle bli väsentligt färre än för närvarande. I motsats till motionären anser domstolsverket, att ett år är en relativt kort tid i jämförelse med den normala tiden för upplåtelse av gravrätt, 25 år. Att innehavare av begravningsplatser vill ha återtagandet av gravrätter snabbt avklarat är inte enligt domstolsverket ett tillräckligt skäl för ändring. *Domstolsverket* hävdar att själva annonseringen

inte är särskilt tidsödande. Att förfarandet tar tid grundar sig huvudsakligen på att gravrättsinnehavaren bör ha rimlig tid på sig att vidta åtgärder med anledning av föreläggandet. Domstolsverket anser att ett år måste förflöta mellan föreläggande och förverkande, även om gravrättsinnehavaren är känd.

Enligt domstolsverkets uppfattning innebär förslaget också en byråkratisering av bouppteckningsförrättningen som inte synes stå i förhållande till den nytta som förslagets genomförande skulle medföra.

Domstolsverket avstyrker bifall till motionen.

Stockholms kyrkogårdsnämnd har som yttrande över motionen 858 överlämnat ett av kyrkogårdsförvaltningen avgivet tjänsteutlåtande. I utlåtandet framhålls att motionen berör ett för kyrkogårdsförvaltningen ofta mycket kännbart problem. Frågan om vem som är gravplatsinnehavare måste utredas i skilda sammanhang, t. ex. då gravplats återköpes och då den överlåtes, då övergång noteras, då nytt gravbrev söks i stället för förkommet samt dessutom också vid gravsättningen. I de fall tvister uppstår angående gravrättsfrågor måste också utredas vem som är gravrättsinnehavare. Kyrkogårdsförvaltningen anser att nuvarande regler ofta medför en tidsödande utredning av vilka som är gravrättsinnehavare. Enligt kyrkogårdsförvaltningen skulle det även förenkla handläggningen när det gäller gravplatser som råkat i vanvård om i varje särskilt fall gravrättsinnehavaren kunde utpekas. Kyrkogårdsförvaltningen anser emellertid att problemet är mångfasetterat och att den föreslagna åtgärden inte löser alla problem, t. ex. inte för korporationsgravar och gravar som redan från början har upplåtits till flera personer gemensamt.

Kyrkogårdsförvaltningen pekar på den inskränkning som ligger i motionsförslaget, att bouppteckningsförrättaren vid bouppteckning som upptar gravrätt skall anmäla en av arvingarna som gravrättsinnehavare. Enligt kyrkogårdsförvaltningen är det numera mycket sällsynt att en gravrätt upptas i bouppteckningen, då gravrätten inte anses ha något ekonomiskt värde. För att gynnsammast möjliga effekt av den föreslagna åtgärden skall uppnås, bör åtgärden kompletteras med skyldighet för bouppteckningsförrättaren att i bouppteckningen uppta gravrätt även om detta skulle ske utan angivande av något ekonomiskt värde. Under en övergångstid torde det vidare vara nödvändigt, framhåller kyrkogårdsförvaltningen, att bouppteckningsförrättaren förvissar sig om huruvida den avlidne var ensam gravrättsinnehavare och inte endast delaktig i gravrätten eller kanske inte alls berörs av denna formellt sett. Kyrkogårdsförvaltningen anser att 8 § även bör kompletteras med skyldighet för bouppteckningsförrättaren att anmäla eller till resp. kyrkogårdsförvaltning inge bouppteckningen för notering. Enligt förvaltningen är det nämligen inte tillräckligt att gravrättsinnehavaren vid behov åberopar bouppteckningen till kyrkogårdsförvaltningen, då det är förvaltningen som tar initiativet till åtgärder.

Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund framhåller att motionen rör ett stort och väsentligt problem för församlingarna som innehavare av begravningsplats. Förbundet finner det angeläget att gravrättslagens bestämmelser om gravrättens övergång när gravrättsinnehavaren avlider blir föremål för en översyn.

Enligt förbundet sker anmälan om ny gravrättsinnehavare ytterst sällan, vilket leder till en rad problem varav några har påpekats i motionen. Gravrättstidens längd, vanligtvis tjugofem till femtio år, medför att gravrätten genom arv kan övergå till flera släktled utan att församlingen får kännedom härom. I de fall gravrätt upplåtits för all framtid blir detta förhållande än mer markant. Enligt förbundets mening bör i lag stadgas skyldighet att till innehavare av begravningsplats anmäla ny gravrättsinnehavare. Även om förbundet ifrågasätter den i motionen föreslagna lagtekniska lösningen har förbundet i sak inget att erinra mot förslaget. Förbundet anser däremot det inte möjligt att mot arvinges vilja skifta gravrätten på förslaget sätt.

Sveriges domareförbund anser det under förarbetena till lagstiftningen gjorda ställningstagandet mot obligatorisk föreskrift att anmäla det fortsatta innehavet av gravrätt efter avliden välgrundat. Domareförbundet påpekar att motionären ej anför några omständigheter som talar för en annan ordning och anser att kungörelseförfarandet inte är ägnat att medföra någon nämnvärd tidsutdräkt vid avgörandet i ärenden om förverkande av gravrätten. Förbundet kan därför redan från dessa utgångspunkter ej tillstyrka motionen. Förbundet anser att den föreslagna anmälningsskyldigheten och föreskriften att bouppteckningsförrättare i bouppteckningen skall anteckna en av arvingarna såsom gravrättsinnehavare är oförenliga såväl med vad som gäller om boupptecknings innehåll och förrättarnas uppgifter som med gällande regler om rätten till gravplats.

Förbundet anser dock att motionens syfte skulle kunna tillgodoses om i 4 § begravningskungörelsen intogs en bestämmelse om att gravbrev skall innehålla uppmaning att anmäla övergång av gravrätt. Förbundet anser det ej heller uteslutet att 8 § gravrättslagen kan ändras så att de efterlevande får möjlighet att anmäla fler än en av dem såsom gravrättsinnehavare, eftersom anmälan om flera senare gravrättsinnehavare kan komma i fråga i de fall gravrätten ursprungligen upplåtits till flera personer.

Sveriges begravningsentreprenörers förbund anser att förslagen ändring ej är motiverad och avstyrker därför bifall till motionen.

Begravningsföreningarnas samorganisation anser starka skäl föreligga för ett införande av krav på obligatorisk anmälan om vem som är gravrättsinnehavare och tillstyrker därför i denna del motionsförslaget.

Samorganisationen delar däremot icke motionärens uppfattning att ålägga bouppteckningsförrättaren att göra sådan anmälan. Organisationen påpekar

att samtliga arvingar icke alltid är närvarande vid bouppteckningsförrättningen samt att bouppteckningsförrättare icke intar ställning som boutredningsman, varför det icke kan vara förrättarens sak att tillse att anmälan om gravrättsinnehavare görs. Samorganisationen menar att det måste ankomma på delägarna eller, om testamentsexekutor eller boutredningsman finns, denne att göra sådan anmälan. Samorganisationen avstyrker därför i denna del bifall till det framlagda förslaget.

Motionen 1203

Stockholms kyrkogårdsnämnd har som yttrande överlämnat ett av kyrkogårdsförvaltningen avgivet tjänsteutlåtande, vari framhålls att man under en följd av år vidtagit förändringar på ett mycket stort antal gravplatser. När det gäller s. k. familjegravar har åtgärder skett först sedan representant för gravägaren lämnat medgivande. För fritt upplåtna gravplatser, som upplåtits för en tid av 25 år, har däremot inte gravrättsinnehavaren eller representant för denne tillfrågats.

Kyrkogårdsförvaltningen framhåller att man inte bedömt det som nödvändigt att tillfråga gravrättsinnehavare av s. k. ensamgravar då i avtalet om upplåtelse av ensamgravar finns intaget bestämmelse om att gravrättsinnehavaren är skyldig att ställa sig till efterrättelse de bestämmelser som anges i gravbrevet eller de övriga föreskrifter som kyrkogårdsnämnden kan ha utfärdat eller kan komma att utfärda beträffande gravplatser.

Kyrkogårdsförvaltningen anser att nuvarande lagstiftning ger det skydd för gravrättsinnehavaren som erfordras för att åtgärder beträffande gravplats inte skall kunna vidtas utan gravrättsinnehavarnas medgivande. Kyrkogårdsförvaltningen framhåller emellertid att motionärens förslag fyller ett behov i de fall gravrättsinnehavare eller känd sådan saknas.

Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund erinrar om att det åligger gravrättsinnehavaren att hålla gravplatsen i ordnat och värdigt skick. De senaste årtiondenas befolkningsomflyttningar har emellertid enligt förbundet skapat svårigheter för gravrättsinnehavarna att vårda och underhålla sina gravplatser. I många fall är gravplatsen belägen på kyrkogård långt från hemorten. Som en service gentemot gravrättsinnehavarna har församlingarna därför förklarat sig beredda att mot ersättning överta ansvaret för gravplatsen i större eller mindre omfattning. Församlingens åtagande av vård och underhåll av gravplats, fortsätter förbundet, sker genom avtal mellan församlingen, å ena sidan, och gravrättsinnehavaren eller dennes ombud, å den andra. Vanligen åtar sig församlingen att vårda och underhålla gravplatser under en tid av högst tjugofem år. Avtalets långa giltighetstid skapar emellertid svårigheter för parterna att helt överblicka avtalets konsekvenser. Många församlingar har när det gäller redan ingångna avtal kunnat konstatera att kostnaderna för vård och underhåll vida överstiger inbetalda avgifter.

Förbundet erinrar i detta sammanhang om att den del av kostnaden som inte täcks av avgift måste finansieras med skattemedel. I församlingar med vikande skatte- och befolkningsunderlag innebär detta en betungande utgift. Församlingarna har därför eftersträvat att minska utgifterna, vilket bl. a. kan ske genom ändring på gravplats. För att möjliggöra ändringar på gravplats har i avtal med lång giltighetstid intagits en bestämmelse, varigenom gravrättsinnehavaren medger församlingen rätt att utan dennes hörande utföra de ändringar i gravplatsens allmänna ordnande som kan bli erforderliga med hänsyn till ändrad ordning eller omläggning av kyrkogården eller andra omständigheter.

Förbundet vill för sin del starkt ifrågasätta en ändring i lagen om gravrätt som innebär ett förbud att i avtal införa bestämmelser att ändring av gravplats ej får ske utan gravrättsinnehavarens medgivande. Enligt förbundets mening innebär detta en begränsning av parternas avtalsfrihet. Gravrättsinnehavarens rätt får anses tillgodosedd i andra lagar. Således innehåller 36 § avtalslagen ett skydd mot oskäligen villkor. I övrigt torde konsumentlagstiftningen ge gravrättsinnehavaren ett tillfredsställande skydd.

När det däremot gäller information om ändringar på gravplats delar förbundet motionärernas uppfattning att församlingen bör lämna sådan information, exempelvis i församlingsblad.

Beträffande förslaget i motionen att tillstånd till förändringar bör inhämtas av gravrättsinnehavaren pekar förbundet på de svårigheter en sådan skyldighet skulle medföra. Gravrätten kan nämligen under gravrättstiden ha övergått till ett stort antal personer utan församlingens vetskap. Att inhämta samtliga gravrättsinnehavares tillstånd torde därför i allmänhet bli förenat med stora svårigheter för församlingarna.

Sammanfattningsvis vill förbundet starkt ifrågasätta den i motionen föreslagna lagändringen, varigenom parternas avtalsfrihet begränsas. De syften som motionärerna vill uppnå får anses tillgodosedda genom andra lagar till skydd för konsument.

Sveriges begravningsentreprenörers förbund anser att förslaget till ändring inte är motiverat och avstyrker därför bifall till motionen.

Begravningsföreningarnas samorganisation tillstyrker utan närmare motivering det framlagda förslaget.

Utskottet

I betänkandet behandlas två motioner vari begärs ändringar i lagen om gravrätt m. m.

Gravrätt innebär en nyttjanderätt till ett visst område på allmän begravningsplats. Enligt lagen om gravrätt m. m. får gravrätt upplåtas för viss tid, minst 15 år och högst 50 år, eller för alltid. Som bevis på upplåtelsen utfärdas gravbrev. Har gravrätten upplåtits för bestämd tid har gravrättsinnehavaren

under vissa betingelser rätt till en förnyelse av upplåtelsen när upplåtelse tiden gått ut. I 8 § stadgas att såsom innehavare av gravrätten skall anses den till vilken gravrätten upplåtits. När denne dör övergår gravrätten i enlighet med vad som kan ha blivit förordnat vid upplåtelsen eller senare. Finns inget förordnande övergår gravrätten till den avlidnes efterlevande make och arvingar eller den av dem som anmäls som gravrättsinnehavare. Gravrätt kan också i vissa fall överlåtas.

I 10 § finns bestämmelser om förverkande av gravrätt vid vanvård. För att gravrätten skall kunna förklaras förverkad krävs att upplåtaren förelagt gravrättsinnehavaren att sätta graven i stånd inom ett år och att denne inte efterkommit anmaningen. Föreläggandet skall delges innehavaren. Är denne inte känd eller är hans adress okänd skall kungörelsedelgivning användas.

Gravrätten ger innehavaren i princip rätt att förse graven med gravvård. Beträffande gravvårdens utseende och beskaffenhet samt övriga anordningar på gravplatsen skall vad upplåtaren bestämmer gälla. Denne får emellertid inte meddela andra föreskrifter i dessa hänseenden än som är påkallade för att tillgodose en god gravkultur.

Tillämpningsföreskrifter till lagen om gravrätt m. m. finns i begravningskungörelsen. I 3 § stadgas att för allmän begravningsplats skall finnas gravbok med uppgifter om bl. a. dem till vilka gravplatser upplåtits. Även senare gravrättsinnehavare bör antecknas om så kan ske. Enligt 4 § skall gravbrev innehålla bl. a. namnet på den till vilken upplåtelsen sker, nummer på gravplatsen eller graven, tiden för upplåtelsen och övriga villkor.

I motionen 858 framhålls att någon anmälningsskyldighet inte föreligger då gravrätt övergår på ny innehavare och att detta förhållande kan medföra svårigheter för kyrkogårdsmyndigheterna, särskilt i fall då en gravplats inte hålls i ordning och innehavaren måste kunna nås med ett föreläggande att iordningställa graven. Är gravrättsinnehavaren inte känd måste enligt motionären ett tidsödande kungörelseförfarande tillämpas, innan gravplatsen kan återtas. Motionären anser att problemet lämpligen kan lösas genom en föreskrift om att bouppteckningsförrättare i bouppteckningen skall anteckna en arvinge som gravrättsinnehavare. Motionären yrkar att en bestämmelse med sådan innebörd förs in i 8 § lagen om gravrätt m. m.

Av de remissyttranden som inhämtats över motionen 858 från Stockholms kyrkogårdsnämnd och Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund framgår att upplåtare av gravrätt ytterst sällan får kännedom om när gravrätt övergår till en ny innehavare. Att de som svarar för begravningsplatser i allmänhet svävar i okunnighet om vem som är gravrättsinnehavare medför som de nämnda remissinstanserna påpekat svårigheter, inte bara när fråga uppkommer om återtagande av gravplats utan även i andra sammanhang. Utskottet delar därför motionärens uppfattning att en ändring av nuvarande ordning bör komma till stånd.

Utskottet kan däremot inte ställa sig bakom motionärens förslag till lösning av problemet. Som framhållits i några av remissyttrandena över motionen är

förslaget mindre väl förenligt med bouppteckningsreglerna. Samtliga remissinstanser – alltså även de som ställt sig positiva till syftet med motionen – har också intagit en avvisande attityd till att bouppteckningsförrättare åläggs skyldighet att anteckna övergång av gravrättsinnehav i bouppteckning. Enligt utskottets mening måste man därför söka andra lösningar på problemet. Det bör ankomma på regeringen att närmare överväga vilken väg som skall väljas för att upplåtarna av gravrätt skall få erforderlig information om förändring av gravrättsinnehaven. Vad utskottet sålunda anför med anledning av motionen bör ges regeringen till känna.

I motionen 1203 anförts att det är vanligt förekommande att gravrättsinnehavare tecknar avtal med kyrkogårdsförvaltning om vård av gravplats. Dessa avtal innehåller ofta en klausul som medger församlingen rätt att utan gravrättsinnehavarens medgivande utföra de ändringar på gravplatsen vilka församlingen anser vara erforderliga med hänsyn till ändrad ordning för eller omläggning av kyrkogården.

Enligt motionärerna finner många människor det stötande att intrång och förändringar skall kunna göras på en grav utan att gravrättsinnehavaren samtyckt. Lagen om gravrätt m. m. bör därför enligt motionärernas mening förses med ett tillägg om att ändring av gravplats ej får ske utan gravrättsinnehavarens skriftliga medgivande. Kyrkogårdsförvaltning bör genom kungörelse och genom skriftliga underrättelser till gravrättsinnehavare meddela vilka förändringar förvaltningen önskar utföra på gravplats och inhämta gravrättsinnehavarens tillstånd därtill.

Motionärerna är medvetna om att en sådan ordning kan leda till svårigheter och anser att reglerna lämpligen kan utformas så att kyrkogårdsförvaltning utan gravrättsinnehavarens tillstånd får utföra förändringar på gravplats om svar ej gått att erhålla inom sex månader. I motionen yrkas att lagen om gravrätt m. m. skall ändras i enlighet med det anförda.

Utskottet hyser i och för sig förståelse för att en gravrättsinnehavare kan uppleva det som stötande när förändringar sker på gravplatsen utan hans eller hennes hörande. Vid en bedömning av motionsyrkandet måste emellertid beaktas att det i många fall innebär fördelar för en gravrättsinnehavare att avtal kan träffas med upplåtaren av gravrätten om att denne mot viss ersättning skall svara för erforderlig skötsel av gravplatsen. Som närmare utvecklats i det remissyttrande över motionen som avgivits av Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund kan de ekonomiska konsekvenserna av sådana avtal med lång giltighetstid vara svåra att överblicka för parterna. Kostnaderna för skötseln av gravplatsen kan sålunda framdeles komma att överstiga den avtalade avgiften, vilket medför att skattemedel måste tas i anspråk för bestridande av utgiften. Med hänsyn till det anförda är det enligt utskottets mening rimligt att gravrättsupplåtarna får förbehålla sig rätten att göra erforderliga ändringar på gravplatsen. Utskottet vill också peka på att en inskränkning av avtalsfriheten i enlighet med motionärernas

önskemål kan få till följd att högre avgifter än f. n. kommer att tas ut för vård och underhåll av gravplatser. Det är inte heller otänkbart att ett genomförande av motionsförslaget kan leda till att gravrättsupplåtarna inte längre blir villiga att träffa några avtal om skötsel av gravplatser.

Sammanfattningsvis anser utskottet således att starka skäl talar för att den nuvarande avtalsfriheten på området behålls. Däremot kan det enligt utskottets mening finnas anledning överväga om inte gravrättsupplåtare bör åläggas skyldighet att underrätta gravrättsinnehavare innan ändringar utförs på gravplatserna. En sådan ordning skulle innebära att gravrättsinnehavarna fick tillfälle att framföra sina synpunkter i fråga om de planerade ändringarna. Härigenom skulle i viss mån syftet med motionen bli tillgodosett. I anslutning härtill vill utskottet peka på att införandet av en informations-skyldighet kan komma att föranleda att gravrättsinnehavarna håller gravrättsupplåtarna underrättade om övergång av gravrätt och på så sätt bidra till en lösning av det problem som tagits upp i den ovan behandlade motionen 858.

Även om det således av hänsyn till gravrättsinnehavarna kan vara motiverat att införa en underrättelseplikt måste emellertid samtidigt beaktas att en reglering inte får leda till svårigheter och kostnadsökningar för gravrättsupplåtarna. Om informationsskyldigheten begränsas så att endast senast kända gravrättsinnehavare behöver underrättas och reglerna därjämte ges en utformning som tillåter att informationen till dessa kan ske på ett enkelt sätt – exempelvis ett meddelande i vanligt brev om de tilltänkta ändringarna – synes några nämnvärda nackdelar inte behöva uppstå för gravrättsupplåtarna.

På grund av det anförda förordar utskottet att frågan huruvida en skyldighet bör införas för gravrättsupplåtare att informera om planerade ändringar på gravplatser tas upp till prövning. De överväganden som härvidlag erfordras bör lämpligen ske i anslutning till den prövning av spörsmålet angående information om övergång av gravrättsinnehav som enligt vad utskottet ovan uttalat bör komma till stånd genom regeringens försorg.

Utskottet hemställer

att riksdagen med anledning av motionerna 1978/79:858 och 1978/79:1203 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført om översyn av reglerna om gravrätt.

Stockholm den 6 november 1979

På lagutskottets vägnar

LENNART ANDERSSON

Närvarande: Lennart Andersson (s), Bernt Ekinge (fp), Elvy Nilsson (s), Joakim Ollén (m), Arne Andersson i Gamleby (s), Martin Olsson (c), Ingemar Konradsson (s), Olle Aulin (m), Owe Andréasson (s), Marianne Karlsson (c), Bengt Silfverstrand (s), Margot Håkansson (fp), Stina Andersson (c), Ingrid Segerström (s) och Göran Allmér (m).